

Р. П. Костик,
аспірант, Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0550-4257>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.7.222

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

R. Kostyk,
PhD student, National University of Civil Defence of Ukraine

MAIN APPROACHES TO IMPROVEMENT PUBLIC REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES

У статті виділені основні підходи до вдосконалення публічного регулювання розвитку територій через повноцінну розробку методів регулювання, комплексу інструментів, а також підтримку зміни економіки і об'єктів інфраструктури. Політикові по розвитку територій треба розглядати як сферу взаємної відповідальності держави, регіонів, науки, бізнесу і громадянського суспільства.

Перебуваючи під впливом механіки реформи децентралізації сфера регулювання земельних відносин в Україні також цілеспрямовано зазнає прогресивних змін. Особливо революційним зрушенням можна вважати запровадження механізмів комплексного планування просторового розвитку територій територіальних громад, які дають змогу досягнути фундаментальних цілей, передбачених Європейською хартією регіонального просторового планування: збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, покращення якості життя, відповідального менеджменту природних ресурсів і захисту навколишнього середовища, раціонального землекористування.

Проте через деякі причини на сьогодні комплексне планування просторового розвитку територій територіальних громад ще не набуло ознак усталеної практики, а його методичні основи — перевірки в реальних виробничих умовах. Тому доцільною є підготовка і детальне наукове обґрунтування пропозицій і рекомендацій щодо практичних засад комплексного планування просторового розвитку територій територіальних громад і розроблення відповідної документації, що має містити результати такого планування, зокрема в земельпорядній частині, які б у подальшому отримали загальне визнання професійної спільноти.

Економічно постійні та суспільно сформовані території це запорука стійкості, самостійності та захищеності країни, з цієї причини початок їх розвитку має бути основним напрямом державної політики відповідно до сталого розвитку. Стійкий розвиток територій — це цілеспрямований процес безперервного формування зі збереженням цієї здатності в майбутньому, з високоякісним та правильним рівнем формування в економічній, екологічній та громадській сферах життєдіяльності.

The article highlights the main approaches to improving public regulation of territorial development through the full development of regulatory methods, a set of tools, as well as supporting changes in the economy and infrastructure facilities. Territorial development policy should be considered as a sphere of mutual responsibility of the state, regions, science, business, and civil society.

Under the influence of the mechanics of the decentralization reform, the sphere of regulation of land relations in Ukraine is also purposefully undergoing progressive changes. A particularly revolutionary shift can be considered the introduction of mechanisms for integrated spatial development planning of territories of territorial communities, which make it possible to achieve the fundamental goals stipulated by the European Charter of Regional Spatial Planning: balanced socio-economic development of regions, improvement of the quality of life, responsible management of natural resources and environmental protection, rational land use.

However, for some reasons, today the comprehensive planning of spatial development of territories of territorial communities has not yet acquired the characteristics of established practice, and its methodological foundations are verifications in real production conditions. Therefore, it is advisable to prepare and provide detailed scientific justification for proposals and recommendations on the practical principles of integrated spatial development planning of territories of territorial communities and to develop relevant documentation that should contain the results of such planning, in particular in the land management part, which would subsequently receive general recognition from the professional community.

Economically stable and socially formed territories are a guarantee of stability, independence, and security of the country, for this reason, the beginning of their development should be the main direction of state policy in accordance with sustainable development. Sustainable development of territories is a purposeful process of continuous formation with the preservation of this ability in the future, with a high-quality and correct level of formation in the economic, environmental and social spheres of life.

Ключові слова: публічне регулювання, механізми публічного регулювання, територіальний розвиток, територіальні системи, державна підтримка, адміністративна реформа, організаційно-правові форми.

Key words: public regulation, public regulation mechanisms, territorial development, territorial systems, state support, administrative reform, organizational and legal forms.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОКІ З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Стійкий розвиток території — це тривалий та сукупний процес, що веде до вирішення проблемних питань жителів регіону, до зростання якості їхнього життя за допомогою знаходження балансу між соціальним економічним та екологічним розвитком, що досягається через розумне вживання та розподіл усіх ресурсів області. Актуальність та значимість сталого розвитку регіонів України обумовлена історичним досвідом нашої країни та особливо реаліями останніх років. Розвиток та конкурентоспроможність регіону безпосередньо залежить від його здатності швидко реагувати на мінливі зовнішні чинники, створювати сприятливі умови для ведення бізнесу, генерувати ідеї та проекти свого розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичним підґрунтям статті слугували наукові праці, в яких досліджуються різноманітні аспекти публічного регулювання і управління територіальним розвитком. Приймаючи до уваги численні наукові авторські напрацювання у цьому контексті, зокрема, таких авторів, як: О. Берданова, В. Вакуленко, С. Криштанович, С. Серьогіна, В. Тертичка, Ю. Шаров тощо, слід зазначити, незважаючи на значний інтерес науковців до багатьох проблем у цій сфері, відчувається потреба в подальших комплексних дослідженнях питань публічного управління територіальним розвитком в умовах децентралізації влади в Україні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження основних підходів до вдосконалення публічного регулювання стійкого розвитку територій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перетворення держави на потужний суб'єкт економічної діяльності є однією з найважливіших сутнісних характеристик сучасної системи мирогосподарства. Тому, в умовах, коли в Україні відбуваються нелегкі процеси трансформації усіх сфер життєдіяльності суспільства, особливий інтерес набуває використання теорії і практики інших країн в області державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Сутністю стійкого розвитку територій вважається гармонія як співвідношення результативних відмінностей, але взятих як єдине ціле: екологобезпечного господарювання з метою забезпечення мешканців держави органічним та легкодоступним продовольством за постійної якості життя населення зі збереженням для майбутніх поколінь природи, культури, звичаїв, сфери проживання з розумною державною участю. Суспільно-фінансову політику щодо розвитку територій слід розглядати як галузь взаємної відповідальності держави, регіонів, науки, бізнесу та громадянського суспільства через надання гідної якості життя людей, а якість життя — як аспект ефективності публічного регулювання. Концепція публічного регулювання, як конструктивно змістовний вираз політики формування якості життя, має бути справедливою, що відповідає інтересам різних верст населення (за чисельністю, віддаленістю, ступенем розвитку економіки соціальної сфери та ін.) і ця точка зору нині вирішується в рамках нестандартного підходу. При цьому, безумовно, значущим вважаються масштаби загальнодержавної підтримки у межах цільових програм розвитку, які узгоджені з інтересами населення, і мають бути офіційно оформлені у вигляді місцевого самоврядування, кооперації, а також спрямовані на розкриття внутрішнього потенціалу території (природного, людського, фінансового, історичного, культурного та ін.) [6, с.52].

Р. Пірву, Р. Бадирча та їх співавтори розробляють багатокритеріальний індекс сталого розвитку території, що включає економіку, охорону здоров'я, освіту, комунальні послуги та рівень життя населення як окремі напрями та фактори регіонального розвитку, розраховується індекс екологічної безпеки як елемента системи "раннього попередження" загроз сталого розвитку населених територій.

Х. Т. Маркондес дос Сантуш, Х. А. Перрелла Балестьєрі досліджують проблему сталого розвитку міст у контексті зростання чисельності населення та енергоспоживання. У роботі М. Бахрамінеджад, Б. Райегані та інших вчених розраховується індекс екологічної безпеки як елемента системи "раннього попередження" загроз сталого розвитку населених територій [5].

Деякі дослідження присвячені сталому розвитку об'єднаних територіальних громад. У цьому напрямку для побудови індексу та рейтингу сталого розвитку міст С. Поляков використовує три групи показників, що характеризують економіку (включає показники економічного розвитку та стану міської інфраструктури), соціальну сферу (демографія та населення, соціальна інфраструктура), екологію (екологічна ефективність виробництв, екологічна ситуація). Загалом використовуються 30 показників, не стільки абсолютних, скільки

індексних, що відбивають темпи приросту валового регіонального продукту, темпи приросту промислового виробництва та інші.

Концептуально стійкий розвиток передбачає якісне удосконалення: "Це комплекс або часткова зміна середовища, що супроводжується певним зростанням та поліпшенням соціально-економічних показників системи" [2]. Незважаючи на наукові дискусії щодо логічності цього словосполучення, у загальному вигляді сталий розвиток є розвиток, який не підриває власні послання та умови" або "розвиток, який може підтримуватись невизначено довго. Іншими словами, стійкий розвиток відображає діалектично суперечливу єдність стабільності та прогресивно спрямованих змін.

Здійснення стратегії територіального розвитку територіальної громади вважається непростою і в той же час значущою проблемою, яка визначається великою кількістю цілей і завдань, зовнішніх факторів, а також неординарних характеристик регіону. Можна відзначити кілька факторів ризику, здатних вплинути на процес реалізації стратегії та результативність запланованих заходів. При цьому необхідно брати до уваги, що нові методи геополітичних і економічних змін можуть нести в собі так само як негативні результати з метою реалізації стратегії, так і нові можливості, що дозволяють збільшити результативність заходів, що вживаються. Кризи останніх років наочно свідчать загалом про неординарність і нестійкість моделі розвитку, що склалася у світі, значний мінус якої — зміна економічного зростання на шкоду висновку екологічних та соціальних питань.

Можна виділити єдину концепцію сталого розвитку, що складається з трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної.

Економічний підхід до концепції стабільності розвитку створено на теорії максимального потоку сукупного заробітку, який може бути зроблений за умови збереження взаємного капіталу, за допомогою якого і виробляється даний дохід. Ця теорія передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів та застосування екологічних технологій, у тому числі видобуток та переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, переробку та знищення відходів. Але при вирішенні питань про те, який капітал повинен зберігатися (наприклад, фізичний або природний, або людський капітал) і в тій чи іншій мірі різні види капіталу взаємозамінні, а також при вартісній оцінці цих активів, особливо екологічних ресурсів, виникають проблеми правильної інтерпретації та рахунки. Виникли два типи стійкості — низька, якщо йдеться про міцний у часі природний і вироблений капітал, і висока — якщо не повинен зменшуватися природний капітал (при цьому частина прибутку від реалізації невідновних ресурсів повинна йти на підвищення цінності відновлюваного природного капіталу). Регіон, що залучає інвестиції під проекти, у результаті стає здатним концентрувати ланцюжки доданої вартості на своїй території, забезпечуючи економічну основу сталого розвитку [3, с. 349].

Соціальна складова незмінності формування орієнтована на збереження сталості у соціальних і культурних системах, зокрема, зниження кількості руйнівних інцидентів для людей. Важливим аспектом цього підходу

вважається об'єктивне розподіл благ. Важливим є також збереження культурного капіталу та різноманітності в глобальних масштабах, а також більш повне застосування практики стабільного розвитку, що існує в культурах, що не домінують. З метою досягнення стабільності розвитку, нинішньому суспільству доведеться сформувати найуспішнішу систему прийняття рішень, що передбачає загальноісторичний досвід та заохочує плюралізм. Важливо досягнення як зсередини, а й міжпоколінної справедливості. У межах концепції розвитку людини вважається не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Спираючись на збільшення варіантів вибору людини як основну цінність, концепція сталого розвитку передбачає, те, що людина повинна брати участь у процесах, які формують сферу її життєдіяльності, сприяти прийняттю та реалізації рішень, здійснювати контроль за їх виконанням.

З екологічної точки зору, стійке формування має гарантувати цілісність біологічних та фізіологічних природних систем. Важливе значення має життєздатність екосистем, яких залежить всесвітня стійкість всієї біосфери. Більше цього, поняття "природних" систем і регіонів, можливо, розуміти широко, включаючи в них освічене людиною середовище, таке як, наприклад, міста. Основна увага приділяється збереженню можливостей до самовідновлення та динамічної адаптації подібних систем до змін, а не підтримка їх у певному бездоганному стані. Ліквідування природних ресурсів, засмічення навколишнього середовища та втрата біологічної різноманітності скорочують здатність екологічних концепцій до самовідновлення.

Стійкий розвиток як найбільш значущий орієнтир розвитку людської цивілізації зміг відповісти на найважливіші проблеми, які виникли внаслідок збіднення навколишнього середовища, зростання соціальної та економічної диференціації країн, збільшення бідних верств населення та інших важливих підстав. Сьогодні дослідники у своїх роботах щодо сталого розвитку територій велике значення відводять екологічним питанням. При цьому екологічні фактори поступово стають одними з основних факторів та показників економічного потенціалу регіональних систем, визначають їхню здатність до динамічного розвитку. Крім того, їх облік усередині системи стає складним для регулювання, оскільки стосується питань якості життя населення та торкається інтересів користувачів природних ресурсів у сфері матеріального відтворення та у невиробничій сфері [7].

Питання сталого розвитку у вітчизняній та зарубіжній літературі в екологічному та економічному аспектах були пов'язані в тому числі з дослідженням питань пошуку інструментів та механізмів сталого розвитку. Інші напрями аналізу факторів стійкого та самодостатнього розвитку територій пов'язані з виявленням потенційних можливостей території у частині матеріальних та нематеріальних ресурсів для побудови "територіальних мереж", здатних активувати процеси регіонального розвитку.

На наш погляд, розвиток регіону є керованим (і тим самим вимірюється за допомогою показників та індикаторів) процес якісного поліпшення у різних сферах життя регіону та кількісного зростання соціально-економічних показників його розвитку. У разі погіршення даних показників стійкість системи проявляється у

здібності (capacity) економіки повернути динаміку показників на висхідну траєкторію. Крім того, на основі обраного підходу до розуміння сутності сталого розвитку регіону з'являється можливість сформувати критерії ефективності механізмів сталого соціально-економічного розвитку регіону. Виходитимемо з того, що критерій — ширше поняття, ніж показник або індикатор. Критерій узагальнює показники, бажані темпи їх динаміки у кількісному чи якісному вираженні та напрями цього руху. У цій зв'язку виникає необхідність вироблення критеріїв та показників оцінки ефективності сталого розвитку різних рівнях.

Як було зазначено вище, проблематика сталого розвитку регіону поділяється на декілька напрямів, але вирішення цього завдання потребує застосування комплексного підходу до розвитку території. Такий підхід, на думку А. Безхлібної, поєднує інституційну, соціальну, економічну, фінансову та інші види стійкості, приватні індикатори яких узагальнюються автором в інтегральному коефіцієнті стійкості [1, с.65]. При цьому приватні індикатори відбивають темпи зростання (зниження) соціально-економічних показників, а отриманий індекс автор пропонує порівнювати з одиницею. Значення інтегрального індексу більше одиниці свідчить про сталий розвиток регіону. О. К. Цапівєва для моніторингу сталого розвитку регіону використовує шкалу оцінки стійкості розвитку регіону із шести діапазонів від абсолютного руйнування системи до стану сталого розвитку [4, с. 164]. В аспекті ефективності регіональної кластерної політики краще використати показник темпів зростання інвестицій.

Завданням цієї статті є синтез напрацювань в оцінці сталого розвитку регіонів, що включає облік економічної, соціальної та екологічної груп факторів, і створення на їх основі інтегрального індексу сталого розвитку регіону. Стійкий розвиток регіону гіпотетично може бути наслідком випадкових, але вдало сформованих обставин. Однак такий розвиток подій мало ймовірно. Господарські суб'єкти та органи регіональної та муніципальної влади у межах своїх повноважень та компетенцій керують соціально-економічними процесами на різних рівнях, та спрямованість на отримання найкращого результату кожного з них формує основу для сталого розвитку регіону. Територіальні інноваційні кластери виступають механізмом сталого розвитку, перш за все, об'єднаних територіальних громад, у яких вони розташовані. Це відбувається за допомогою надання робочих місць, розвитку інфраструктури та активізації "підприємницького клімату" території. Тим самим вплив, на перший погляд, локального характеру поширюється на регіональний рівень.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, дослідження розвитку територіального формування дає можливість зробити висновок про помилкові підходи до укладання проблем населення та задоволення їхніх соціальних потреб. Стратегія формування має бути аргументованою, відповідної захопленням різних сільських поселень (відповідно до чисельності, віддаленості, ступеня розвитку, соціальної сфе-

ри та ін.) і ця думка нині вирішується у межах неоеоного підходу. При цьому, безумовно, важливим є масштаби загальнодержавної підтримки в рамках цільових проєктів розвитку. Безумовно, серед фінансового та суспільного формування є непорушний зв'язок. Але з-поміж них неможливо встановлювати знак рівності. Досягнення економічного формування можуть модифікуватися, а можуть і не модифікуватися на поліпшення умов життя населення. У той самий час громадський розвиток території переважно імовірно і інтенсивної економічної діяльності, хоча очевидно, те, що можливості такого формування досить точно обмежений. Неоднозначні тут і причинно-наслідкові взаємозв'язки — хоча зазвичай є, те, що економічні умови утворюють передумови з метою соціального формування, але можлива і протилежна взаємозалежність: вдосконалення причин життєздатності людей створює територію сприятливої для бізнесу, у такому разі період і навіть можливості економічної деградації не дає можливість реалізувати. Високий рівень освіти та охорони здоров'я в сільській місцевості, наприклад, забезпечує не тільки приватні вигоди, а й суспільні. Освічені та здорові люди приймають правильні рішення, більш готові до новацій, швидше вирішують непрості виробничі проблеми та ін. В основному, перехід до стійкого розвитку територій буде ефективно розкручуватися лише у разі результативного формування ціннісних орієнтацій. Основним механізмом таких змін стане формування оновленої системи аграрної освіти як моделі освіти XXI століття, що виконує не тільки суспільну функцію передачі знань, досвіду та культури від минулих і сучасних поколінь до майбутніх, але й функцію підготовки суспільства до передових дій відповідно до переходу до сталого розвитку.

Література:

1. Безхлібна А. П. Конкурентоспроможність відновлювальної екосистеми в період післявоєнної відбудови. Економіка країни і регіонів в умовах воєнного стану та аспекти повоєнного відновлення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса. 2023. С. 64—67.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021—2027 роки: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
3. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів України: теорія і практика: монографія. Ужгород: ТОВ "РІК-У", 2019. 512 с.
4. Криштанович С. В. Публічний менеджмент соціально-економічного розвитку гірських територій Карпатського регіону. Львів: ЛДУФК, 2017. 208 с.
5. Пастух К. Зарубіжний досвід державного регулювання соціально-економічного регіонального розвитку [Електронний ресурс]. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04\(35\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04(35)/16.pdf).
6. Попадинець Н. М. Суть механізму реалізації регіональної структурної політики. Регіональна економіка. 2014. № 3. С. 48—55.
7. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34>.

References:

1. Bezkhlibna, A. P. (2023), "Competitiveness of the restoration ecosystem in the period of post-war reconstruction", *Ekonomika krainy i rehioniv v umovakh voiennoho stanu ta aspekty povoiennoho vidnovlennia: materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii* [Economy of the country and regions under martial law and aspects of post-war recovery: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference], Odesa, Ukraine, pp. 64—67.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "State regional development strategy for 2021-2027", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 15 March 2025).
3. Keretsman, V. Yu. (2019), *Derzhavne rehuliuвання rozvytku rehioniv Ukrainy: teoriia i praktyka* [State regulation of the development of regions of Ukraine: theory and practice], TOV "RIK-U", Uzhhorod, Ukraine.
4. Kryshtanovych, S. V. (2017), *Publichnyi menedzhment sotsialno-ekonomichnoho rozvytku hirs'kykh terytorii Karpatskoho rehionu* [Public Management of the Socio-Economic Development of Mountainous Territories of the Carpathian Region], LDUFK, Lviv, Ukraine.
5. Pastukh, K. (2017), "Foreign experience of state regulation of socio-economic regional development", available at: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04\(35\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_04(35)/16.pdf) (Accessed 15 March 2025).
6. Popadynets, N. M. (2014), "The essence of the implementation mechanism of the regional structural policy", *Rehionalna ekonomika*, vol. 3, pp. 48—55.
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), "Strategy of sustainable development of Ukraine for the period until 2030", Available at: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34> (Accessed 15 March 2025).

Стаття надійшла до редакції 26.03.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663